

VICTORIAN POETRY. AN INTRODUCTION

Simona-Andreea Șova, PhD Candidate, "Al. Ioan Cuza" University of Iași

Abstract: Putting aside an obscure literary terminology, hesitant in many ways, even in the thinking of the English experts, the reception of the Victorian poetry is symptomatic for its own historical and aesthetics condition. And when we refer to condition, we take into account either his lack of identity, or an identity with multiple faces, tried by a syncretism of artistic options which induces not only problems of literary history, but also problems of interpretation. Let's not forget that the Victorians are contemporary with the Romantic poets, the Parnassiens, the Symbolists, and the great French moderns. It seems that nothing from Baudelaire, Rimbaud, Mallarmé comes to them. Unfailing "insularity"? Aesthetic premeditation or something else? The Victorian poets seem to be "immunized" aesthetically and culturally, against all that happens in the European literature, in the poetry of countries like France, Italy, Germany, Spain, Russia etc. Reading their poetry, you have the impression that they are inventing it. This is why the collocation "Victorian poetry" must be understood not only as a historical label, sending to the kingdom of queen Victoria, but also as an aesthetic distinction, a complementary value of the age's moving ideas. So, the "Victorian" qualifier does not overlap on the "Romantic" mark, as one expect to.

The most important paradox of the age comes from the economical prosperity, from the great scientific discoveries and from the religious doubt promoted by the «High Criticism». An age of progress. These have created optimism and superiority, an unlimited hedonism, cinism, scepticism, but also a fatalist spirit, amplified by the translation of some masterpieces of the Oriental literature, especially Persian. All these in a culture in which Christianity tottered and the religious doubt – taking into account some serious religious disputes – was growing in favour of science. So, the Victorians live in an age of great spiritual anguishes, in which the traditional institutions – social, political, religious – were seriously contested. They become stiff critics of their time and they want to establish a new gnosis of modern life.

Keywords: Victorian age, literary groups, poetical vision, aesthetic program, literary themes.

Istoria poeziei nu se bazează pe o succesiune de poetici distincte, reificate, fiecare dintre acestea corespunzând unei perioade istorico-literare, ci elementele literare întâlnite la scriitori din epoci trecute sau aparținând unor spații culturale diferite sunt asimilate și dezvoltate de generațiile următoare de artiști. Astfel, nu există în mod clar un *punct terminus* în care o perioadă literară se încheie și începe o alta, iar continuitatea istoriei literare rezultă atât dintr-o influență retrospectivă, cât și dintr-una prospectivă. De aceea, pentru a discuta viziunea poetică, respectiv, estetica poeziei victoriene, este necesară și raportarea la principalele mișcări literare din lirica secolului al XIX-lea, (romantismul, simbolismul etc.), evidențiindu-se fie conexiunile existente, fie caracterul insular pe care îl manifestă poezia victoriană față de poeticele secolului în discuție, în Europa. Dezvoltarea unui nou tip de poezie, în Anglia reginei Victoria, cu rădăcini în romantismul englez, este pregătită de contextele epocii sale: social, religios, filozofic, științific, politic, economic etc. La jumătatea secolului al XIX-lea, dezvoltările din industrie au condus la urbanizarea societății anglo-saxone, iar creștinismul era una dintre religiile puternice, care modela valorile și credința oamenilor acelei vremi, punând accent pe sacrificiul de sine, pe datorie, pe morală.

Descoperirile științifice ale cercetătorilor francezi și germani (David Strauss, *The Life of Jesus* – 1835; Ernest Renan, *Vie de Jésus* – 1863; John Seeley, *Ecce Homo* – 1866) au amenințat credința religioasă a multor britanici, întrucât considerau *Biblia* un document vechi, înșesat de povești și nu Cuvântul lui Dumnezeu. Descoperirile geologice sugerau că preistoria a fost un timp al haosului și al monștrilor, iar nu varianta creștină a genezei lumii în șapte zile. Credința în Dumnezeu este zdruncinată și de *Originea speciilor* (1859) a lui Darwin, care susținea că speciile s-au dezvoltat în timp, prin șansă, prin legi naturale de selecție, și nu din logosul divin. Odată ce religia își pierde autoritatea, îndoiala devine o stare spirituală permanentă pentru victorienii (Arthur Hugh Clough, Algernon Swinburne etc.).

Totodată, noi teorii de filozofie metafizică susțineau existența unei legături între trup și minte, iar teoriile pozitivistice ale filozofului francez Auguste Comte făceau trimitere atât la știință, la rațiune, cât și la sentiment, trăire interioară. Victorienii agnostici – John Stuart Mill, George Eliot și George Henry Lewes – apreciau *The Religion of Humanity* a lui Comte, deoarece filozoful promitea că răul politic și cel fizic pot fi eradicate printr-o aplicație rațională a legilor dezvoltării sociale.

Rama care încadrează poezia victoriană nu e reprezentată doar de conțextele epocii în care a apărut, ci și de mișcarea literară precedentă: romantismul englez. În perioada timpurie a poeziei victoriene, poeții aparținând acestei mișcări publicau în același timp cu romanticii întârziați (Wordsworth), printre care și-au găsit și modele, de aceea originile poeziei de la jumătatea secolului al XIX-lea se găsesc în romantism. Fascinația conflictelor morale, lirismul, crizele morale ale personajelor, dilema artistului aflat într-o societate tumultuoasă spiritual, scepticismul, neîncrederea în religie, interesul pentru ocult și misterios (Robert Browning, Alfred Tennyson, Matthew Arnold etc.) vin din romantism. Tot de la romantici, poeții victorienii au „împrumutat” cadrul natural, trecutul idealizat și spațiile exotice, însă le-au utilizat în mod diferit: induceau o stare de nostalgie elegiacă (Browning, *Home-Thoughts from Abroad*; D. G. Rossetti, *Silent Noon* etc.).

Cuvântul, pentru poeții victorienii, este un puternic instrument, indicând importanța experienței subiective și a exprimării sentimentelor individului. Drept moștenire de la romantici, poeții victorienii vedeau, inițial, poezia ca pe un mod de exprimare personală, oferind acces privilegiat sentimentului, confesiunii solitare. În timp, viziunea poetică a evoluat spre sentimente de disperare, alienare și plictis, peste care s-a suprapus atitudinea critică asupra vieții contemporane lor.

Principalele teme ale poeziei victorine sunt natura, iubirea, religia și moartea, iar tonul liric este când încântător, extaziat, când plin de regret sau disperare. Favorizând introspecția, la început, poezia victoriană este elegiacă și exprimă nostalgia după o fericire pierdută, precum și meditația asupra condiției umane. Prins între o cultură creștină moartă și o lume viitoare, încă necunoscută, eul liric apare hoinărind într-o incertitudine a vieții, fără posibilitatea de a ieși din această stare. Astfel, melancolia din poezia victoriană timpurie emphasizează ramificațiile spirituale ale disperării și ale pierderii identității. Tonul de disperare, tipic pentru lirismul victorian, este înlocuit, mai târziu, cu ramificațiile psihologice ale lipsei de încredere în sine și în societate, iar inovațiile stilistice coexistă cu interesul pentru traumele emoționale. Poeții optează pentru diferite specii lirice – sonetul, elegia, imnul –, iar cea mai importantă realizare a lor este monologul dramatic (Robert Browning), ce a apărut în poezia de dinainte de anii 1840 și care se caracterizează prin faptul că vocea poetului nu coincide cu

vocea eului liric din poezie, de aceea, multe dintre textele lirice fac referire, printre altele, și la îndoielile psihologice ale eului, ce se nasc tocmai din existența mai multor „voci” în poezie. Aceste ambiguități conduc, adesea, către monologuri ale nebuniei, dorinței, conflictului moral sau fac trimitere la diferite subiecte neplăcute. De exemplu, Robert Browning, în *Porphyria's Lover* (1842) și *My Last Duchess* (1842), stăruie asupra unor imagini cu femei senzuale, crime, lume în care toate zâmbetele se opresc, în timp ce în *Ulysses* (1842) al lui Tennyson, un eu liric ambiguu dorește conturarea unei lumi noi cât mai repede, înainte de a veni moartea, cea care anunță finalul veșnic.

Alte poezii ce aparțin perioadei victoriene timpurii, cum ar fi cele ale lui Ebenezer Elliott, nu erau la fel de întunecate sau violente, precum cele ale lui Robert Browning sau Lord Tennyson. Poezia lui Elliott era preocupată să exprime condiția Angliei în acea perioadă, la fel ca poemul *The Purgatory of Suicides: A Prison Rhyme*, din 1845, al lui Thomas Cooper. Epoca a dat naștere celor mai solemne și frivole versuri, în lucrări ca: *Book of Nonsense* (1845), de Edward Lear, și monumentală elegie a lui Tennyson, *In Memoriam A. H. H.*, din 1850. Cel din urmă text liric exprimă sentimente adânci de jale și durere cu privire la efemeritatea omului (*vanitas vanitatum et omnia vanitas*), dar și asupra trecerii ireversibile a timpului (*fugit irreparabile tempus*). Totodată, este un poem al antitezelor: discursul liric este despre încredere și îndoială, despre bucurie și tristețe, despre viață și moarte etc. Elegia este scrisă cu prilejul morții timpurii a prietenului său de la Cambridge, Arthur Henry Hallam, care descrie atât o suferință interioară profundă, cât și anxietățile epocii în care trăia:

„The love that rose on stronger wings,
Unpalsied when he met with Death,
Is comrade of the lesser faith
That sees the course of human things.

No doubt vast eddies in the flood
Of onward time shall yet be made,
And throned races may degrade;
Yet, O ye mysteries of good,

To draw, to sheathe a useless sword,
To fool the crowd with glorious lies,
To cleave a creed in sects and cries,
To change the bearing of a word,

To shift an arbitrary power,
To cramp the student at his desk,
To make old bareness picturesque
And tuft with grass a feudal tower,

Why, then my scorn might well descend
On you and yours. I see in part
That all, as in some piece of art,

Is toil cooperant to an end. [...]

*Dear friend, far off, my lost desire,
So far, so near in woe and weal,
O loved the most, when most I feel
There is a lower and a higher;*

*Known and unknown, human, divine;
Sweet human hand and lips and eye;
Dear heavenly friend that canst not die,
Mine, mine, for ever, ever mine;*

*Strange friend, past, present, and to be;
Loved deeplier, darklier understood;
Behold, I dream a dream of good,
And mingle all the world with thee. ’¹*

Tonuri elegiace sunt prezente și în textele poetice ale lui Matthew Arnold, cum ar fi în *The Scholar-Gipsy* (1853), dedicat scriitorului german Goethe:

*„amongst us one,
Who most has suffered, takes dejectedly
His seat upon the intellectual throne;
And all his store of sad experience he
Lays bare of wretched days;
Tells us his misery’s birth and growth and signs,
And how the dying spark of hope was fed,
And how the breast was soothed, and how the head,
And all his hourly varied anodynes. ’²*

În perioada victoriană s-au publicat și alte texte lirice ce au la bază diferite teme: căsătoria și virtuțile domestice (Coventry Patmore, *The Angel in the House* – 1854-1861); istoria (reflecțiile istorice ale lui Tennyson asupra legendelor regelui Arthur, precum și statutul Angliei moderne, în *Idylls of the King* – 1857-1885); statutul femeii în societatea timpului respectiv, prostituția (Elizabeth Barrett Browning, *Aurora Leigh* – 1856); iubirea (Christina Rossetti, *Goblin Market* – 1862. În anii 1860, George Meredith își publică eseul critic despre iubirea în epoca victoriană, intitulat *Modern Love* – 1862) etc. John Newman alcătuiește un poem religios drept răspuns la perioada industrializată și darwinistă prin care se trecea în Anglia: *The Dream of Gerontius*, 1865. În 1866, Algernon Charles Swinburne (1837-1909) își publică volumul *Poems and Ballads*, scriitor a cărui operă este extrem de controversată întrucât se caracterizează prin numeroase elemente decadentiste franceze, jignind

¹ William E. Buckler, *Three Major Victorian Poets: Tennyson, Browning, Arnold*, Houghton Mifflin Company Boston, 2006, p. 128-129.

² William E. Buckler, *op. cit.*, p. 583.

astfel gustul victorienilor. Austin consideră că versul lui Swinburne este mai puțin masculin decât cel al lui Tennyson, în vreme ce Swinburne însuși, ca orice alt estetik, era de părere că poezia nu trebuie să servească unui scop didactic, moral și, implicit, nu trebuie să fie masculină. Viziunea lui Swinburne vine ca urmare a mișcării „artei pentru artă” din epocă, deci manifestul său estetic și decadent face referire la ideea că arta nu trebuie să aibă o utilitate socială.

Într-o societate ca aceea victoriană, care avea la bază o cultură patriarhală, bazată pe diviziunea de gen și de roluri sexuale, Alfred Austin (1835-1913), în *The Poetry of the Period* (1870), a încercat să stabilească diferențele ce există între o scriere feminină și una masculină³. De exemplu, Austin i-a calificat operele lui Lord Alfred Tennyson drept unele de tip feminin. Pentru Austin, care face parte din perioada târzie a etosului victorian, poezia lui Tennyson este feminină, adică domestică, limitată, sfioasă, timidă. Potrivit lui Austin, opere precum *The Charge of the Light Brigade* (1854) reliefează o teamă pentru conturarea unui univers sângeros, al războiului, având o predilecție feminină pentru un stil de viață pasiv. Elizabeth Barrett Browning, una dintre poetesele de succes ale epocii, a fost acuzată de criticul Edmund Gosse, în *Critical Kit-Kats* (1896), că este „isterică”, argumentând că e o scriitoare ale cărei versuri dau impresia unui strigăt, a unui țipăt. Este vorba, de fapt, despre un răspuns poetic al lui Barrett Browning la violența bărbatului din epoca victoriană asupra femeii. Lirica victoriană a fost etichetată drept una a bărbaților, reprezentată de cei trei mari poeți ai epocii – Lord Tennyson, Robert Browning și Matthew Arnold – și de prerafaeliți, însă odată cu Elizabeth Barrett Browning, s-a conturat în mod evident și vocea poeteselor victoriene. Lirica feminină victoriană (Elizabeth Barrett Browning, Christina Rossetti, Emily Pfeiffer, Augusta Webster, Mathilde Blind etc.) evocă o experiență emoțională diferită de cea a poeților victorienți, deoarece poezia lor revelează atât patosul femeii aflate pe o poziție inferioară bărbatului, cât și protestul împotriva limitelor impuse asupra lor. Astfel, textele poeteselor din epoca în discuție se caracterizează printr-o tulburătoare eliberare de energii: furie și exces, la Adah Manken; elemente comice în operele lui Constance Naden și May Kendall; depresie, la Mary Elizabeth Coleridge și Rosamund Watson; căutarea transcendenței, la Mathilde Blind și Christina Rossetti etc. Oricum, textul trădează lupta zilnică pe care o duc femeile pentru a-și depăși statutul și pentru a-și demonstra capacitățile intelectuale.

Estetul Walter Pater (1839-1894) susține în lucrarea sa, *Renaissance*, din 1873, că arta în general, inclusiv poezia, trebuie să aspire la condiția de muzică, iar în acest sens, plăcerea textului liric este una efemeră, vremelnică. Poezia victoriană exprimă o diversitate de interese și incertitudini (lupta dintre credință și îndoială, dragoste și respingere, dorința de libertate, dar și spiritul de sacrificiu), fiind o formă de artă cu profunde semnificații. Estetica poeziei victoriene se caracterizează, într-o primă fază, printr-un fundament fragil ce explorează relația dintre percepția subiectivă, respectiv, cea obiectivă. De exemplu, atât poetica lui Tennyson, cât și cea a lui Browning, este una de tip subiectiv, însă s-au scris poezii în epocă în care cele două percepții coexistă, ceea ce conduce la ancorarea lor în vizual.

Totodată, stilul poetic victorian este, de multe ori, baroc, poeziile sunt elaborate și abundă în detalii și ornamente stilistic. John Ruskin, în *The Stones of Venice* (1851-1853), descrie arhitectura gotică, insistând asupra ideii că elementele definitorii ale goticului

³ Alfred Austin, *The Poetry of the Period*, Paperback, 2010.

reprezintă, de fapt, un set de tendințe mentale ale artistului în general. Astfel, goticul, în opinia istoricului, reprezintă varietate, naturalism, energie, grotesc, rigiditate, acumulare, tensiune, redundanță, ornament, detaliu, abundență. Oricum, poezia victoriană este atât de diversă și eclectică, încât este dificil de a face o caracterizare unitară a stilului abordat de poeți. Deși diferite, poeziile lui Tennyson și Browning prezintă o abundență de detalii și expresii. Într-o recenzie din 1864, intitulată *Wordsworth, Tennyson and Browning; or Pure, Ornate, and Grotesque Art in English Poetry*, Walter Bagehot critică poemele lui Tennyson (*Enoch Arden and Other Poems*) și Browning (*Dramatis Personae*) pentru elaborarea excesivă a textelor. Bagehot susține „literatura pură”, care strălucește prin simplitate, ideal poetic ce seamănă cu poezia lui Arnold. Criticul deosebește două tipuri de artă (arta pură și arta împodobită, ornată) și afirmă că există o legătură puternică între subiectul textului și stilul abordat.

Poezia victoriană nu a cunoscut un program estetic, în care să se stabilească principalele direcții ale acestui tip de text liric, așa cum s-a întâmplat, de exemplu, cu mișcarea preraphaelită (revista „*The Germ: Thoughts Towards Nature In Poetry, Literature and Art*”). Filozofi ai vremii respective, dar și poeți victorienii au scris o serie de articole în care au discutat despre rolul poetului în cultură și societate, despre ce este o poezie și cum trebuie scrisă. John Stuart Mill, în eseu *Thoughts on Poetry and its Varieties* (1833), consideră că poezia trebuie să exprime adevărul, dar și să sensibilizeze cititorul; Jeremy Bentham, filozof utilitarist, susține că poezia este un gen literar inutil, întrucât nu are un scop public; Thomas Carlyle elogiaza rolul poetului în eseu *The Hero as Poet* (1840), asemănându-l cu un geniu individual, cu un mare vizionar care, prin imaginație, poate găsi frumusețea adevărată, idee care se suprapune peste concepția romanticilor englezi despre poet; Matthew Arnold, în *Study of Poetry* (1880), precizează că, într-o epocă științifică, darwiniană, în care trăiau victorienii, oamenii se întorceau către poezie pentru a da un sens propriei vieți, pentru a-și interpreta existența, poezia oferind societății o nouă religie, întrucât oamenii se confruntau, acum, cu dispariția lui Dumnezeu. Astfel, poezia victoriană devine o nouă religie în epocă.

Legătura dintre epoca victoriană și modernism se face prin mișcarea preraphaelită, primul grup de poeți care are un program estetic, considerați drept vestitori ai unui alt tip de literatură, prin: elementele de intertextualitate, imaginile sexuale șocante, întoarcerea la arta pură, a artiștilor italieni, parodie, poezia epică, estetism, impresionism etc. Fără îndoială, liricul este unul dintre cele două genuri literare (alături de genul epic) al cărui scop a fost acela de a surprinde, în epoca victoriană, totalitatea unei lumi. Ei au fost priviți ca un grup eterogen de către contemporani, dar și de către succesori. Cei șapte preraphaeliți considerau că arta engleză poate fi revitalizată doar printr-o revoluție: întoarcerea dramatică la arta pură, curată, ce caracteriza arta artiștilor italieni de la începuturi. Inițial, preraphaeliții erau cunoscuți pentru fidelitatea acordată detaliului. Elementul principal care îi detașează pe poeții grupului preraphaelit de Tennyson și Browning este interesul acordat relației senzualului cu simbolicul. Preraphaeliții („the Pre-Raphaelite Brotherhood” – „PRB”) au fost primul grup de artiști care au articulat o estetică, iar termenul care îi desemnează, inițial, descria o mișcare în artele plastice, pe principiile căreia, Dante Gabriel Rossetti (1828-1882), John Everett Millais (1829-1896) și William Holman Hunt (1827-1910) și-au susținut revolta împotriva artei academice, din anii 1840, dorința lor fiind aceea de a se întoarce la puritatea artei de dinainte de Rafael. Picturile lor erau caracterizate de elemente precum tehnica detaliului, abundența

obiectelor simbolice, prezența religiosului și a medievalului etc. Grupul se separă, la ceva timp după înființare, însă după aproximativ zece ani, se reconstituie, numele care apar acum fiind Rossetti, William Morris (1834-1896) și Edward Burne-Jones (1833-1898). Faza a doua a prerafaelitismului pictural e diferită de prima prin stilizarea subiectelor erotice cu înțelesuri simbolice.

Extensia termenului „prerafaelit” se face și asupra poeziei, întrucât doi dintre pictorii mișcării, D. G. Rossetti și W. Morris, erau poeți, iar celelalte figuri poetice, printre care Algernon Charles Swinburne (1837-1909) și Christina Rossetti (1830-1894), aveau legături personale cu ei. Primele texte lirice prerafaelite de necontestat, sunt cele două sonete pe care D. G. Rossetti le scrie în josul ramei tabloului său, *The Girlhood of Mary Virgin*, din 1849:

*„This is that blessed Mary, pre-elect
God's Virgin. Gone is a great while, and she
Was young in Nazareth of Galilee.
Her kin she cherished with devout respect:
Her gifts were simpleness of intellect
And supreme patience. From her mother's-knee
Fruitful and hopeful; wise in charity;
Strong in grave peace; in duty circumspect.”*⁴

Acești poeți au fost priviți ca un grup eterogen, de către contemporani, dar și de către succesori. Textele poetice timpurii ale lui D. G. Rossetti și Morris abundă de amănunte fine, detalii senzuale care au rolul de a creiona emoția, sentimentul în jurul căruia se construiește întreaga poezie. Pentru Dante Rossetti, asemenea tuturor poezilor grupării în discuție, Arta era acum mai importantă decât religia, decât creștinismul, de aceea, are loc o permutare între cele două, Arta fiind noua religie căreia poezii i se supun. Mai târziu, filozoful german Hans-Georg Gadamer vorbește despre *religia artei* sau *a culturii* și consideră că acest concept apare odată cu secolul al XIX-lea, de fapt, odată cu apariția unui nou tip de artist care se vrea un „mântuitor lumesc” (Immermann)⁵.

Multe dintre poeziile anilor 1890 se grefează pe poetica decadentistă a lui Wilde, inovațiile lirice fiind mai ales la nivelul subiectului abordat – detalii despre viața urbană modernă, despre machiaj, trenuri, țigări etc. Arthur Symons a reprezentat cea mai puternică legătură dintre scriitorii britanici și cei francezi, întrucât prin opera sa *The Symbolist Movement in Literature* (1899), face cunoscută poezilor din spațiul anglo-saxon poezia lui Verlaine, Baudelaire și Mallarmé. El este cel care propune termenul de „decadență” pentru a descrie noua mișcare literar-artistică din Europa, caracterizată de o intensă conștientizare de sine, de mult rafinament, dar și de perversitate morală. Pentru Rossetti, Morris și Swinburne, cunoașterea unor texte poetice simboliste franceze nu a însemnat familiarizarea cu noi stiluri poetice, ci noi moduri de simțire, de trăire interioară.

⁴ *Pre-Raphaelite Poetry. An Anthology*, edited by Paul Negri, Dover Publications, Mineola, New York, 2003, p. 46.

⁵ Apud Lucia Cifor, *Trasee hermeneutice*, Editura Technopress, Iași, 2009, p. 69-83.

Prerafaeliții au dezvoltat o poetică centrată pe impresii vizuale, înțeleasă adesea ca o metodă de comunicare a unui peisaj care emoționează. Impresionismul se dezvoltă din poezia sentimentală a epocii victoriene. Coexistența elementelor simboliste și a imaginilor onirice e reliefată în poezia Christinei Rossetti. Enigmaticul poem *My Dream* surprinde imagini de coșmar cu crocodili ce devorează oameni, ideea autoarei fiind aceea de a enfatiza societatea puternic patriarhală în care trăia.

Poezia victoriană din perioada timpurie își preia estetica din romantism, urmând ca odată cu moartea romanticilor să-și dezvolte o viziune poetică proprie, cu propensiuni „insulare”, ce pare să nu aibă nimic în comun cu cele aparținând altor spații culturale europene. Principalele teme și motive regăsite în poeziile acestei epoci sunt: natura (privită separat de societatea în care trăiau victorienii și cu dorința de a fi controlată); iubirea (dragostea dintre bărbat și femeie e una superficială, întrucât raportul dintre cei doi satisface dinamica subiect-obiect); imaginea femeii casnice, gospodine, lipsite de dorința de cunoaștere, de autodepășire; moartea; religia (marcată clar de convingerea absenței lui Dumnezeu) etc. Victorienii au fost „moștenitorii” romanticilor, asimilându-și de la aceștia scepticismul, neîncrederea în religie, interesul pentru ocult și misterios etc. În timp ce poeții romantici aveau îndoieli cu privire la existența lui Dumnezeu, cei victorienii erau convinși de absența Lui, un exemplu potrivit în acest sens fiind poezia lui Matthew Arnold, *Dover Beach*, 1867:

„Ah, love, let us be true
To one another! For the world, which seems
To lie before us like a land of dreams,
So various, so beautiful, so new,
Hath really neither joy, nor love, nor light,
Nor certitude, nor peace, nor help for pain;
And we are here as on a darkling plain
Swept with confused alarms of struggle and flight,
Where ignorant armies clash by night.”⁶

Utilizarea frecventă a tehnicii detaliului și abundența ornamentelor stilistice susțin accentele „gotice” ale poeziei victoriene. Este inovatoare față de mișcarea literară precedentă, romantismul, prin prezența monologului dramatic.

La început, epoca victoriană e una a religiei, din moment ce îndoiala religioasă e privită cu atâta severitate. Dar după apariția *Originii speciilor*, lumea începe să se vadă altfel. Epoca a trebuit să facă față controverselor sceptice la un nivel neatins anterior, dramaticelor contestări ale înseși credinței religioase. Poeții sesizează repede neajunsurile religiei și își iau misiunea în serios. Astfel, ei își asumă un rol profetic într-o societate pe care nu voiau s-o lase în „chingile” determinismului. În scurtă vreme, poezia se substituie religiei înseși, devenind o formă dezintegrată a credinței, în care se poate ușor desluși tiparul gândirii victoriene. Așa ne putem explica revolta împotriva tuturor valorilor esențiale ale vremii: optimismul, seriozitatea, puritanismul, dezvoltarea științei. În locul acestora, poeții reprezentativi impun

⁶ William E. Buckler, *op. cit.*, p. 617.

valori arhetipale, ce vor consacra spiritul victorian în realizările sale estetice majore: formă dramatică, doze de misticism, epicurism, melancolie, efectele „stilistice” ale pierderii credinței, anxietate privind viitorul, exotism nefamiliar. Îndoielile, deziluziile, temerile, falsele consolări frizează agnosticismul și nihilismul, iar acestea din urmă capătă forța unor amenințări într-o epocă a raționalității și dau senzația de *fin de siècle*. Conflictul dintre dorința de a accepta lucrurile așa cum sunt (posibil, o influență orientală), fără nicio obiecție, și cea de a se îndepărta de convenții pare a fi o manevră tipic victoriană târzie.

E greu să găsești trăsături comune la poezii victorienii ale căror opere conțin o varietate de teme, motive, imagini, tonalități, expresii etc. Proteismul e trăsătura dominantă a acestei poezii. Cauza acestei varietăți trebuie căutată în noile atitudini intelectuale, comerciale, politice, sociale ce au redus importanța poetului în societate. Studiul poeziei victoriene necesită și considerarea poziției și funcției poetului în noua lume. Cu excepția frăției prerafaeliților, poezii victorienii s-au izolat nu numai de mișcările și curentele dominante, în Anglia și Europa, dar și unii de alții. Nu există „școli” de poezie bine definite sau de anvergură, iar grupurile și mișcările care contează sunt utilitariștii, evangheliștii și mișcarea Oxford – prea puțin pentru a vorbi despre adevărate identități literare.

Dezvoltarea științelor naturale și a unor tendințe în viața socială și politică, filozofică și religioasă (ne referim la disputele ce vizau însăși existența religiei) au dus la o minimalizare a poeziei și, uneori, chiar la ostilitate față de ea. E lesne de constatat că poetul nu avea siguranța statutului său cultural și credem că varietatea poetică e și rezultatul acestui sentiment de nesiguranță și disconfort social. Nu întâmplător, Arnold numea epoca drept „nepoetică”, iar Thomas B. Macaulay scria negru pe alb: „în timp ce civilizația avansează, poezia aproape sigur cade.”

Cum menționam mai sus, paradoxal oarecum, paralel cu decăderea poetului, se evidențiază natura profetică a acestuia, apelând la nevoile sociale și morale ale timpului, deși experimentul romantic a exercitat o oarecare influență. Poetul victorian oscilează între un angajament social și moral și sensibilitatea personală. Soluția problemei e tipic victoriană: inventarea unor voci alternative pentru exprimarea emoțiilor sau ideilor. Marele succes victorian în ceea ce privește forma poetică e monologul dramatic, ce a permis generarea unui „eu” poetic sau a unei „voci” poetice pentru exprimarea indirectă a unor sentimente private.

E interesant, prin urmare, să studiezi cum reflectă varietatea de forme și teme noua diversitate socială și culturală, ce a urmat industrializării și progreselor științifice, cum acestea din urmă au avut drept consecință însemnată vulnerabilitatea generală a rolului poetului. Așa ne explicăm de ce victorienii s-au împotrivit uzului didactic al poeziei și artei, în general, în vederea construirii unui orizont de așteptare, în conformitate cu mersul epocii, cu conotații morale, sociale, religioase. În acest sens, ni s-a părut oportun să studiem tendințele poeziei victoriene asociate cu mișcarea literară neangajată și cu estetismul prerafaeliților. Odată cu creșterea scepticismului și pesimismului din a doua jumătate a epocii de care ne ocupăm, apar, cum am mai spus, substitutele religiei. Unul dintre ele s-a dovedit a fi „arta”, iar prerafaeliștii, al căror rol nu e bine definit în epocă, au fost principalii propovăduitori și apărători ai acestei concepții.

BIBLIOGRAFIE

1. Austin, Alfred, *The Poetry of the Period*, Paperback, 2010.

2. Buckler, William E., *Three Major Victorian Poets: Tennyson, Browning, Arnold*, Houghton Mifflin Company Boston, 2006.
3. Chesterton, Gilbert Keith, *The Victorian Age in Literature*, BiblioBazaar, 2007.
4. Cifor, Lucia, *Trasee hermeneutice*, Editura Technopress, Iași, 2009.
5. Cronin, Richard, *A Companion to Victorian Poetry*, Oxford, Blackwell Publishing, 2002.
6. Moran, Maureen, *Victorian Literature and Culture*, Continuum, 2006.
7. Negri, Paul (editor), *Pre-Raphaelite Poetry. An Anthology*, Dover Publications, Mineola, New York, 2003.